

Marcelina Janisz

Jak zachęcić młodego człowieka do czytania?

Praca Oddziału dla Dzieci i Młodzieży Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie

Oddział dla Dzieci i Młodzieży to placówka biblioteczna o specyficznym profilu kulturalno-edukacyjnym. Jest to największa biblioteka w Rzeszowie gromadząca literaturę dla dzieci i młodzieży. Księgozbiór jest wzbogacany również o publikacje dotyczące pedagogiki, wychowania w rodzinie i psychologii. Obecnie jest to 22 252 woluminów, w tym 12 145 egzemplarzy beletrystyki dla dzieci i młodzieży. Dla czytelników dostępne są również zbiory specjalne (filmy, audiobooki, dokumenty elektroniczne) w liczbie 1116. Interesującym elementem księgozbioru są gry planszowe, których obecnie jest ponad 40¹.

Spektrum działalności oświatowej, kulturalnej, edukacyjnej z każdym rokiem jest coraz szersze i wymaga otwarcia się na nowoczesne kierunki kształcenia, m.in. edukację nieformalną. O jej walorach pisze Grażyna Leśniewska:

Współczesny system edukacyjny nie kończy się na szkole formalnej. Dzieci i młodzież, a także dorośli człowiek, w coraz szerszym zakresie uczą się i wychowują pod wpływem oddziaływań szeroko rozumianego środowiska nieszkolnego – czyli poza ramami edukacji intencjonalnej (...). W tej nieszkolnej przestrzeni życia ludzkiego tkwi wielki potencjał edukacyjny, który w znacznym stopniu kształtuje postawy i poglądy jednostki i grup społecznych, tworzy ich doświadczenia i świadomość, wpływa na orientację życiową i wybór wartości².

Niniejszy artykuł prezentuje tylko wybrane działania kulturalno-edukacyjne z lat 2013-2018, które odzwierciedlają różnorodność działalności biblioteki. Poprzez włączanie aktywnych form pracy z książką, nowych technologii, integrowanie lokalnego środowiska i promowanie kultury regionu biblioteka staje się w pełni przestrzenią kreatywno-innowacyjną. Oddział pełni również rolę

¹ Podane liczby prezentują faktyczny stan księgozbioru Oddziału dla Dzieci i Młodzieży na koniec roku 2018.

² G. Leśniewska, *Edukacja nieformalna – moda czy konieczność*, „Edukacja Humanistyczna” 2016, nr 2, s. 117.

„trzeciego miejsca”³ dla młodych czytelników, oferując im komfort i swobodę, będąc miejscem odpoczynku i spotkań rówieśników.

Oprócz opisanych inicjatyw bibliotekarze Oddziału dla Dzieci i Młodzieży prowadzą lekcje biblioteczne, pogadanki promujące czytelnictwo, czytają w rzeszowskich przedszkolach, organizują warsztaty w okresie wakacji i ferii, przygotowują spotkania autorskie z pisarzami i poetami, włączają się w akcje Narodowego Czytania, Tygodnia Bibliotek, Nocy Bibliotek, Festiwalu Wyczytanej Książki a także biorą czynny udział w Podkarpackich Targach Książki.

Oddział dla Dzieci i Młodzieży WiMBP w Rzeszowie to instytucja otwarta na współpracę. W latach 2013-2018 partnerami biblioteki były następujące rzeszowskie szkoły: Zespół Szkół Muzycznych nr 1, Szkoła Podstawowa nr 1, Szkoła Podstawowa nr 3, Szkoła Podstawowa nr 17 z Oddziałami Integracyjnymi im. 21 Brygady Strzelców Podhalańskich, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 2, Szkoła Podstawowa nr 10, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 5, Gimnazjum nr 2, Gimnazjum nr 3, Gimnazjum nr 10, V Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, VIII Liceum Ogólnokształcące. Dynamicznie rozwijała się współpraca z przedszkolami, takimi jak: Przedszkola Publiczne nr 2, 7, 23, 22, Przedszkole z językiem francuskim „Mały Ambasador”, Przedszkole „Pałacyk Malucha”, Przedszkole „Niebieski Motylek”. To także wieloletnia współpraca z Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej w Rzeszowie i Punktem Informacji Europejskiej Europe Direct-Rzeszów⁴, z Muzeum Dobranoczek w ramach cyklu zajęć „Od bajki do dobranocki”. Do stałych partnerów należą Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Podkarpacka Regionalna Organizacja Turystyczna, Regionalne Stowarzyszenie Pamięci Historycznej „Ślad”, Rzeszowskie Stowarzyszenie Ochrony Zwierząt, Fundacja FELINEUS, Szkoła Językowa PROMAR, Księgarnia NOVA.

³ Termin „trzeciego miejsca” stworzył i sprecyzował amerykański badacz Ray Oldenburg. Jest to przestrzeń publiczna charakteryzująca się komfortem, nieformalnością, swobodą jednostki. To miejsce odpoczynku „pozostające poza sferami pracy i domu”. Zob.: J. Jędrzych, *Ray Oldenburg i jego teoria trzeciego miejsca*, „Warsztaty Bibliotekarskie” 2015, nr 1 [dostęp: 20.11.2018]. Dostępny w Internecie: <http://warsztatybibliotekarskie.pedagogiczna.edu.pl/nr-12015-45/ray-oldenburg-i-jego-teoria-trzeciego-miejsca/>.

⁴ Współpraca polega przede wszystkim na prowadzeniu warsztatów przez pracowników i konsultantów Regionalnego Ośrodka Debaty Międzynarodowej oraz Punktu Informacji Europejskiej Europe Direct-Rzeszów. Zajęcia dotyczą funkcjonowania Unii Europejskiej, tradycji i historii Europy i poszczególnych krajów europejskich. W latach 2008–2015 w bibliotece odbywały się zajęcia z cyklu *Klub Europejczyka*.

DKK – czyli porozmawiajmy głośno o książkach

Pierwsze Dyskusyjne Kluby Książki powstały w 2007 roku. Jest to program rozwoju czytelnictwa zainicjowany przez Instytut Książki. Jego głównymi celami są: „promocja kultury i czytelnictwa, ożywienie i integracja środowisk skupionych wokół bibliotek publicznych, zachęcenie nowych użytkowników do korzystania z bibliotek publicznych oraz inspirowanie bibliotekarzy do kreowania mody na czytanie”⁵. Idea Dyskusyjnych Klubów Książki zawiera się w swobodzie doboru lektur i rozmowie o przeczytanej książce. W Oddziale działają trzy kluby: „Bajkoteka” (dla maluchów z rodzicami), „Książkołaki” (dla dzieci) oraz DKK dla młodzieży. Pierwszy powstał klub zrzeszający młodzież, która zainaugurowała pierwsze spotkanie 8 czerwca 2007 roku. W 2013 roku powstał klub dla dzieci (w wieku 7-13 lat), a w 2018 dla najmłodszych czytelników (w wieku 2-4 lat). Jedenastoletnia działalność młodzieżowego klubu to 136 omówionych książek, wiele sukcesów młodych i początkujący recenzentów, którzy zdobywali nagrody w konkursie na recenzję – *Klubowicze do klawiatur*. Wyróżnienie za wyjątkowe recenzje otrzymał Piotr Cesarz, który został Recenzentem Roku 2015⁶.

Podczas działalności Dyskusyjnego Klubu Książki „Książkołaki” dzieci przeczytały 67 książek, których recenzje i omówienia są dostępne na blogu⁷. Comiesięczne spotkania to przede wszystkim praca grupowa z książką, przy której wykorzystujemy niekonwencjonalne formy pracy z tekstem literackim. Jak słusznie zauważają Anna Sadowska i Grażyna Sobieska-Szostakiewicz, grupowe warsztaty z książką mają wiele korzyści edukacyjnych, aktywują trzy sfery – poznawczą, emocjonalną i społeczną⁸. Ważnym elementem działalności klubów są

⁵ *Regulamin programu Instytutu Książki Dyskusyjne Kluby Książki 2018*, dokument PDF [dostęp: 30.08.2018]. Dostępny w Internecie: <https://instytutksiazki.pl/kluby-ksiazki,6,program-dotacyjny-dla-dkk,11.html>.

⁶ Informacja o laureatach znajduje się na stronie Instytutu Książki: http://www.instytutksiazki.com/dkk-wydarzenia,aktualnosci,34576,klubowicze-do-klawiatur-2015.html?reset_size=1 [dostęp: 30.08.2018].

⁷ Adres bloga internetowego: <http://ksiazkolaki-dkk.blogspot.com/>.

⁸ Autorki prezentują korzyści płynące z zajęć literackich prowadzonych w grupie: „Praca z książką w grupie może zainicjować działania, które umożliwiają uczestnikom lepsze rozumienie bohatera i siebie samego, głębsze przeżywanie emocji, a także rozwijanie, za pośrednictwem historii bohatera, własnych kompetencji społecznych. Poza tym ogólną korzyścią z prowadzenia zajęć grupowych wokół książki jest stawienie czoła spadkowi zainteresowania czytelnictwem, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Atrakcyjność aktywności grupowych i niekonwencjonalne podejście do tekstu powodują, że zajęcia zachęcają do czytania książek, a szerzej patrząc – do korzystania z dóbr kultury.” A. Sadowska, G. Sobieska-Szostakiewicz, *Jakie dodatkowe możliwości w pracy z książką stwarza grupa?*, [w:] E. Hornowska, M. Karasińska, M. Kulik [i in.], *Rozumienie świata. O warsztatach pracy z książką i czytelnikami*, Warszawa 2017, s. 30.

spotkania autorskie z pisarzami, podczas których młodzi czytelnicy poznają warsztat pisarski, narzędzia oraz metody pomocne przy budowaniu tekstu literackiego. Jest to również dialog twórcy z odbiorcą, kształtujący wrażliwość i promujący czytelnictwo wśród dzieci i młodzieży. Klubowicze mieli okazję spotkać się m. in. z Grzegorzem Kasdepke, Agnieszką Tyszką, Anną Czerwińską-Rydel, Rafałem Witkiem, Joanną Fabicką, Joanną Olech, Tomaszem Samojlikiem, Izabelą Sową, Agnieszką Gil, Katarzyną Ryrych, Joanną Jodelką i Małgorzatą Wardą.

Mini Galeria Sztuki Dziecka i dla Dziecka

Od 1994 roku, czyli od zmiany lokalu biblioteki, w Oddziale działa minigaleria promująca sztukę dziecięcą. Wystawy obejmują prace pokonkursowe oraz wernisaże młodych twórców, ilustratorów książki dziecięcej i regionalnych pasjonatów. W latach 2013-2018 odbyło się łącznie 45 wystaw.

Wśród cyklicznych wystaw prezentowane są prace plastyczne uczestników konkursu międzyszkolnego *Anioły, aniołki, aniołeczki* (15 edycji), którego organizatorami są Anna Ratowska i Małgorzata Wiciejewska oraz konkursu literacko-plastycznego *Pomóżmy zwierzakom* (18 edycji), zorganizowanego przez Rzeszowskie Stowarzyszenie Ochrony Zwierząt. Od 2014 roku w *Mini Galerii Sztuki Dziecka i dla Dziecka* odbywa się wernisaż prac dzieci biorących udział w międzyszkolnym konkursie plastycznym *Bombki choinkowe w obrazach*, organizowanym przez Szkołę Podstawową nr 17 z Oddziałami Integracyjnymi im. 21 Brygady Strzelców Podhalańskich⁹.

Co roku odbywa się także wernisaż prac plastycznych uczestników Międzyszkolnego Konkursu Plastycznego (23 edycje), który organizuje Oddział. W bieżącym roku tematem przewodnim była stworzenie ilustracji do wybranego utworu poetyckiego Michała Rusinka.

Galeria Sztuki Dziecka i dla Dziecka promuje działalność artystyczną dzieci i młodzieży. W 2012, 2014, 2017 i 2018 roku odbyły się wernisaże batików, które powstawały podczas zajęć plastycznych w Spółdzielczym Osiedlowym Domu Kultury „Nowe Miasto” pod opieką instruktorki plastyki Danuty Turbacz¹⁰. Do wyjątkowych wystaw, propagujących sztukę osób niepełno-

⁹ Organizatorami konkursu plastycznego są Mariola Wiśniewska, Joanna Wójcik oraz Agnieszka Pajęcka. Kolejne jego edycje przebiegały pod hasłami: *Bombki choinkowe w obrazach* (2014); *Ozdoby choinkowe w obrazach* (2015); *Gwiazda Betlejemska w obrazach* (2016); *Sowy, sówki, sóweczki na gałązkach choineczki* (2017); *Dzwony, dzwonki, dzwoneczki na gałązkach choineczki* (2018).

¹⁰ Sztuka batiku polega na malowaniu roztopionym woskiem na tkaninie a następnie jej barwieniu. Proces ten jest powtarzany aż do uzyskania odpowiedniego efektu kolorystycznego.

sprawnych, warto zaliczyć ekspozycję pt. *Inaczej*, na którą składały się prace plastyczne uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 im. Marii Grzegorzewskiej w Przemyślu¹¹. Natomiast uczniowie z Niepublicznej Szkoły Podstawowej i Niepublicznego Gimnazjum Specjalnego w Dulczy Małej prezentowali wystawę pt. *Koty*¹². Owocem współpracy z Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną „Koło” w Sędziszowie Małopolskim w 2018 roku był wernisaż prac podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy w Sędziszowie Małopolskim i Filii w Wiercanach¹³.

Godnym uwagi wydarzeniem, promującym polską ilustrację dla dzieci, była wystawa plakatów *Tu czy tam?*. Prace 14 polskich najbardziej utalentowanych i znanych grafików i ilustratorów, m. in. Edgara Bąka, Katarzyny Boguckiej, Iwony Chmielewskiej, Emilii Dziubak, Marty Ignerskiej, Patryka Mogilnickiego czy Dawida Ryskiego, były częścią projektu prezentowanego pierwotnie w Zachęcie w Narodowej Galerii Sztuki w 2016 roku¹⁴. Wystawa miała na celu zaakcento-

---

Batik jest sztuką narodową na Jawie: „Sposób wykonywania batiku jawańskiego jest długi i żmudny. Tkanina jest prana, zgniatana rękami lub deptana stopami i suszona. Poddaje się ją działaniu oleju i ługu (...), gotuje w skrobi ryżowej i suszy (...), a następnie zbija drewnianym młotkiem. (...) Następnie tkanina mocowana jest na ramie. Kobiety szkicują wzór węglem drzewnym i nakładają wosk. (...) Zawoskowana tkanina nazywana jest tuli. Tkanina ta, wraz z pokrytym woskiem wzorem, jest z kolei zamaczana w barwniku. (...) Tkanina jest następnie gotowana, aby usunąć wosk. Cały proces jest powtarzany dla każdego z użytych kolorów.” Zob. [hasło:] *Batik*, [w:] *Britannica. Encyklopedia szkolna*, pod red. J. Fisiaka, T. Nowaka, T. Strykiewiczza, t. 2, Poznań 1997, s. 202-203.

¹¹ Opiekunem artystycznym wystawy była Renata Torba, która tak pisze o pracach swoich uczniów, prezentowanych w Galerii Sztuki Współczesnej w Przemyślu: „przestrzeń Galerii wypełniły prace czarujące bogactwem treści, sposobem wyrażania siebie i swoich odniesień wobec twórczości znanych artystów (G. Klimt, V. v. Gogh, P. Cezanne, F. Goya, A. Mucha, C. Monet i inni). Uczniowie odważnie podejmują wyzwania tematyczne i śmiało poszukują środków wyrazu w plamie, formie i kresce, tworząc własne „obrazy” w klasycznych technikach”. <http://soswprzem.pl/wp-content/uploads/2018/04/Wystawa-prac-INACZEJ.pdf> [dostęp 09.12.2018].

¹² Wernisażowi towarzyszyła część artystyczna, artyści zaprezentowali fragment musicalu *Koty*, którego twórcą jest Andrew Lloyd Webber. Zob. M. Dul-Kuźniar, „*Koty*” – wernisaż wystawy, <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filii-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2017-roku/art,23,koty-wernisaz-wystawy-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html> [dostęp 04.09.2018].

¹³ Zob. A. Pieniążek, *Wernisaż wystawy prac podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy w Sędziszowie Małopolskim i Filii w Wiercanach w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży* [dostęp: 10.12.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filii-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2018-roku/art,41,wernisaz-wystawy-prac-podopiecznych-srodowiskowego-domu-samopomocy-w-sedziszowie-malopolskim-i-filii-w-wiercanach-relacja.html>.

¹⁴ Wystawa *Tu czy tam? Współczesna polska ilustracja dla dzieci* w warszawskiej Zachęcie składała się z trzech odsłon. Jej pierwsza część prezentowała odbiorcom tematykę ilustracji, zwiedzający mogli wcielić się w ilustratora i w sposób praktyczny przećwiczyć swoje umiejętności. Druga

wanie wartości płynących z czytania. Na każdym plakacie autorzy zaprezentowali hasło przewodnie wystawy, które było elementem łączącym wszystkie prace.

Galeria jest również miejscem promocji regionalnych twórców i pasjonatów. Oryginalnymi wystawami w galerii były prezentowane ilustracje z książek regionalnej pisarki i poetki Stanisławy Bełch¹⁵, autorstwa Katarzyny Bełch-Sebastian oraz miniaturowy skansen, który wykonał Józef Woźnik. Artysta postarał się odwzorować wszystkie obiekty z ogromną precyzją, dopracowując każdy najdrobniejszy element i mechanizm. Nawet wnętrza budynków kryją w sobie miniaturowe umeblowanie i urządzenia codziennego użytku. Wszystkie eksponaty powstawały z pamięci, ze wspomnień, z potrzeby odtworzenia przeszłości. Wystawie pasjonata towarzyszyła prelekcja dotycząca zapomnianych narzędzi oraz obyczajów i tradycji na podkarpackiej wsi¹⁶.

W labiryntach Rzeszowa, czyli gra miejska jako nietypowa lekcja historii

Od 2014 roku Oddział dla Dzieci i Młodzieży włączył się w obchody Dni Dziedzictwa Europejskiego. Formą zachęcającą przede wszystkim młodzież

---

część była zaprojektowana jako labirynt, który tworzyły ilustracje, a w trzeciej, tzw. czytelnii, odbiorcy mieli możliwość zapoznania się z książkami obrazkowymi i ilustracjami. Zob. <https://zacheta.art.pl/pl/wystawy/tu-czy-tam> [dostęp 04.12.2018]. O doborze twórców i wystawie wypowiada się jej kuratorka Magdalena Kłos: „Chciałyśmy z Ewą Solarz, współkuratorką wystawy, pokazać twórców już z dorobkiem, docenionych za granicą, na Targach Książki Dziecięcej w Bolonii, ale też tych, którzy są na początku swojej drogi i w których dostrzegamy duży potencjał. Ciekawe są prace ilustratorów kojarzonych z twórczością dla dorosłych: Dawida Ryskiego, Patryka Mogilnickiego czy Edgara Bąka. Tego ostatniego sama gorąco namawiałam, aby spróbował sił w tworzeniu książki dla dzieci, mam więc ogromną satysfakcję”. <https://www.weranda.pl/sztukak-new/wystawy/wystawa-tu-czy-tam-wspolczesna-polska-ilustracja-dla-dzieci> [dostęp 04.12.2018]. Wystawa i towarzyszące jej warsztaty były również tematem audycji w Polskim Radiu RDC: *Mnie się to podoba: wystawa „Tu czy tam”* <https://www.rdc.pl/podcast/mnie-sie-to-podoba-wystawa-tu-czy-tam/> [dostęp 04.12.2018].

¹⁵ Stanisława Bełch jest rzeszowianką, emerytowaną nauczycielką. Pisze przede wszystkim dla dzieci, wydała w Wydawnictwie Oświatowym Fosze cykl trzech książek dla dzieci: *Wesołe historie cz.1*, (2010); *Wesołe historie cz.2* (2012); *Wesołe historie cz.3* (2013), a także opowieści *Snip i Kocio* (2012, wyd. Fosze); *Snip i Kocio nad morzem* (2014, wyd. Fosze); *Snip i Kocio w górach* (2017, wyd. Fosze); *Snip i Kocio zwiedzają Rzeszów* (2014, wyd. Fosze). Jest również poetką, w 2016 roku ukazał się tomik *Czas wierszem zapisany*, a w 2018 roku autorka wydała zbiór wierszy dla dzieci *Święto Niepodległości*.

¹⁶ Wystawa była prezentowana w ramach obchodów Roku Oskara Kolberga (2014) Zob. M. Janisz, *W świecie miniatury. Spotkanie z autorem wystawy Józefem Woźnikiem* [dostęp: 09.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2014-roku/art,6,w-swiecie-miniatury-spotkanie-z-autorem-wystawy-jozefem-woznikiem-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>.

do udziału w wydarzeniu była atrakcyjna formuła gry miejskiej, polegająca na aktywnym rozwiązywaniu zagadek historyczno-literackich w przestrzeni miasta. Pierwsza edycja, zatytułowana *Rzeszowskimi uliczkami*, oparta była na publikacjach *Podania, legendy i opowieści z Rzeszowa i okolic* (2006) i *Rzeszowskie ulice i tuż za rogatkami* (2003) autorstwa Marka Czarnoty¹⁷, znawcy historii Rzeszowa. Rok później gra *Wehikuł czasu*, skierowana do uczniów szkół gimnazjalnych, również miała na celu zapoznanie młodych ludzi z budynkami, miejscami pamięci, architekturą, z której można odczytać historię Rzeszowa. W 2016 roku gra miejska *Tajemnica kamieni* przebiegała pod hasłem „Gdzie duch spotyka się z przestrzenią – świątynie, arcydzieła, pomniki”. Młodzież poznała historię związaną z takimi rzeszowskimi miejscami jak: Ratusz, Aleja Lubomirskich, ul. 3 Maja, pomnik Adama Mickiewicza, Plac Cichociemnych, Kościół OO. Bernardynów.

W bieżącym roku czwarta edycja gry miejskiej *Zapísane w terenie*¹⁸ dotyczyła sylwetki i twórczości Franciszka Kotuli, etnografa, kolekcjonera i muzeologa, utrwalającego przeszłość Rzeszowa¹⁹. Postać wyjątkowego człowieka i znawcy

¹⁷ Tak o Marku Czarnocie pisze Anna Niewolak-Krzywda: „Marek Czarnota (1949-2014), rzeszowianin, syn Sybiraków, absolwent (...) Szkoły Podstawowej im. A. Mickiewicza i I LO im. S. Konarskiego, studiował na Uniwersytecie Jagiellońskim i w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Bibliofil, kolekcjoner, animator kultury, autor ponad 300 programów telewizyjnych, około 600 audycji radiowych, tysiąca artykułów publikowanych w prasie regionalnej, 17 książek, kilkunastu przedsięwzięć wydawniczych, organizator (lub współorganizator) rozlicznych wydarzeń kulturalnych i naukowych popularyzujących wiedzę o rodzinnym mieście i Podkarpaciu”. Zob.: A. Niewolak-Krzywda, *Regionalista. O Marku Czarnocie*, [w:] *Pogranicza (nie tylko) Podkarpacia*, pod red. J. Pasternskiej, S. Uliaszka, A. Lubonia, Rzeszów 2016, s. 61. Oprócz wspomnianych tytułów Marek Czarnota jest autorem m.in. publikacji *Grotowskie ślady rzeszowskie* (Rzeszów 2009); *Moi Rzeszowianie: anegdoty i ciekawostki* (Rzeszów 2007); *Patroni przyszlých rzeszowskich ulic* (Rzeszów 2006); *Rzeszowski Sokół teatralny i sportowy* (Rzeszów 2006); *Rzeszowskie ulice i okolice: gawędy telewizyjno-gazetkowe* (Rzeszów 2001).

¹⁸ Tytuł gry miejskiej to nawiązanie do publikacji Franciszka Kotuli: *Zapísane w terenie: reportaże historyczno-etnograficzne (z lat siedemdziesiątych XX wieku)*, Rzeszów 2008.

¹⁹ Franciszek Kotula urodził się 26 III 1900 r. w Głogowie. Był nauczycielem, muzeologiem, etnografem, publicystą i wielkim miłośnikiem kultury ludowej. Od 1950 roku pełnił funkcję dyrektora Muzeum Okręgowego. W latach 1959-1970 pracował jako kierownik w Dziale Etnograficznym. Jego dorobek bibliograficzny jest imponujący, zawiera bowiem ponad 600 pozycji. Publikował m.in. w czasopiśmie: „Życie Literackie”; „Kultura”; „Argumenty”; „Polityka” i regionalnych: „Nowiny Rzeszowskie”; „Widnokrąg”; „Podkarpacie”. Publikacja Franciszka Kotuli o Rzeszowie to przede wszystkim *Tamten Rzeszów czyli wędrówka po zakątkach i historii miasta*. Docent Franciszek Kotula był odznaczony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zob.: K. Ruszel, [hasło:] *Kotula Franciszek*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski Południowo-Wschodniej* pod red. A. Meissnera, K. Szyma, Rzeszów 2011, s. 202-205. O badaczu i jego pasji pisze również Aleksander Zyga w publikacji: *Portret regionalisty. Geneza, prace, metoda, model*, Rzeszów 1979.

Rzeszowa przybliżył uczestnikom gry film fabularyzowany *Swój Nieznany* w reżyserii Rolanda Dubiela²⁰. Zadania ukryte w przestrzeni miasta były zainspirowane publikacjami *Z dziejów Rzeszowa 1939–1944. Losy rzeszowskich zabytków i pamiątek* (Rzeszów 1998) oraz *Tamten Rzeszów, czyli Wędrówka po zakątkach i historii miasta* (Rzeszów 1997).

Edukacja globalna

W 2014 roku biblioteka przystąpiła do projektu „Globalnie – Lokalnie – Aktywnie. Edukacja globalna w bibliotece”, którego organizatorem była Fundacja Chrześcijańska Znak. W ramach wsparcia rozwoju pozaformalnej edukacji bibliotekarki uczestniczyły w szkoleniach, a następnie przeprowadziły warsztaty dla dzieci podczas Tygodnia Edukacji Globalnej (15–23 listopada 2014 r.)²¹.

Edukacja globalna to niewątpliwie wyzwanie współczesności, które polega na „rozwijaniu świadomości globalnej odpowiedzialności”²². Edukacja globalna składa się na wiele działań, które przede wszystkim wyjaśniają przyczyny i konsekwencje zjawisk; prezentują zależności i interakcje pomiędzy jednostką a globalnymi procesami; walczą ze stereotypami i uprzedzeniami; budują w uczniu przeświadczenie, że świat jest niezwykle złożoną i dynamiczną strukturą; pokazują punkt widzenia globalnego Południa; wpływają na krytyczne myślenie, uwrażliwiając jednocześnie na świadome podejmowanie decyzji w codziennym życiu i praktyczne wykorzystanie wiedzy o procesach globalizacji²³.

²⁰ O tworzeniu filmu i o biografii Franciszka Kotuli opowiada reżyser w rozmowie z Adamem Głaczyńskim: „*Swój Nieznany*” film o Franciszku Kotuli [dostęp: 04.09.2018]. Dostępny w Internecie: <https://www.radio.rzeszow.pl/wiadomosci/11674/swoj-nieznany-film-o-franciszku-kotuli>.

²¹ Relacja z warsztatów: B. Jabłońska, M. Janisz, *Tydzień Edukacji Globalnej 15–23 listopada 2014 r. – Oddział dla Dzieci i Młodzieży* [dostęp: 5.12.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy/-oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2014-roku/art.53,tydzien-edukacji-globalnej-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>.

²² Helena Ciążela, Włodzimierz Tyburski, *Wprowadzenie [w:] Odpowiedzialność globalna i edukacja globalna. Wymiary teorii i praktyki*, red. H. Ciążela, W. Tyburski, Warszawa 2012, s. 8. Jest to interesująca publikacja prezentująca zarówno zalety i potencjał drzemiący w edukacji globalnej, jak i problemy, wady oraz trudności, na jakie napotyka nauczyciel, realizujący i podejmujący tę strategię w procesie edukacyjnym.

²³ Zob. J. Janiszewska, E. Kielak, A. Paluszek, *Definicja i zakres edukacji globalnej* [dostęp 04.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=194>.

Mając na uwadze wskazane cele, bibliotekarki przeprowadziły cykle warsztatów: *Kupując świadomie* oraz *Czy wiesz, że pijesz wodę, którą piły dinozaurowy?* Pierwszy blok tematyczny opierał się na informacjach związanych z konsumpcjonizmem. Scenariusz zajęć zawierał przede wszystkim działania praktyczne, mające na celu budowanie postawy świadomego konsumenta. Drugi cykl warsztatów nawiązywał do tematyki wody, jej źródeł, sposobów codziennego oszczędzania, deficytu wodnego. Prezentowane zajęcia zawierały różne metody aktywizujące uczniów, m.in.: formułę gier planszowych²⁴, elementy burzy mózgów, zajęć plastycznych. W 2015 roku Tydzień Edukacji Globalnej przebiegał pod hasłem *Równość – od słów do czynów*. W Oddziale ponownie odbył się cykl warsztatów *Postaw znak równości*. W trakcie cyklu spotkań uczniowie poznawali współzależności między globalną Północą a globalnym Południem, pracując z mapą. Aby przekonać się, jak żyją ludzie w innych częściach świata, mieli oni za zadanie „wejść w rolę” (np. dziecka mieszkającego w Afryce; robotnika pracującego w kopalni czy uczennicy angielskiej szkoły). Ćwiczenie nie tylko pozwoliło na uświadomienie uczestnikom, że istnieje wiele nierówności i nie wszyscy ludzie mają równe szanse na rozwój i godne życie, ale także wzbudziło refleksję na temat empatycznych postaw. Podsumowaniem warsztatów *Postaw znak równości* było zaprojektowanie przez uczestników torby ekologicznej z motywem w formie ilustracji albo grafiki, promującej hasło równości²⁵.

²⁴ Według Renaty Korolczuk i Małgorzaty Zambrowskiej, auterek publikacji *Pozwólmy dzieciom grać*, gry planszowe przynoszą szereg korzyści, takich jak: umiejętność pracy według ustalonych reguł i zasad; rozwój koncentracji i spostrzegawczości; wytrwałość w rozwiązywaniu problemów; praca zespołowa; odkrywanie własnych mocnych stron; przyjmowanie konkretnej postawy wobec porażki i zwycięstwa i odporność na stres. Zob. R. Korolczuk, M. Zambrowska, *Wstęp [w:] tychże, Pozwólmy dzieciom grać. O wykorzystaniu gier planszowych w edukacji matematycznej*, Warszawa 2014, s. 6-7. O walorach gier planszowych w edukacji pisze m.in. Łukasz Wrona: „warto zauważyć, że dziś w Polsce (...) gry przeżywają prawdziwy renesans. Wiele z nich można z powodzeniem wykorzystać w nauczaniu szkolnym lub muzealnym. (...) oprócz emocji gwarantują też przyswojenie niemałej dawki wiedzy. Wymagają jednak większego zaangażowania zarówno graczy, jak i opiekunów”. Ł. Wrona, *Czego uczą gry planszowe?*, „Mówią wieki w szkole” 2015, nr 25, s. XIV. Wartościowym głosem w dyskusji o korzyściach edukacyjnych płynących z grywalizacji jest artykuł Wojciecha Sieronia, *Gry planszowe w edukacji*, „Kwartalnik Edukacyjny” 2013, nr 2, s. 66 – 71. O zastosowaniu formuły gier w szkole ukazały się również takie artykuły jak: B. Burnus, *Gry planszowe – kreatywnie w szkole*, „Życie Szkoły” 2012, nr 10, s. 12-13; Szwajkowski, *Gry planszowe – edukacja i rozwój kompetencji*, „Życie Szkoły” 2013, nr 6, s. 8-9; G. Woźniak, *Gry planszowe w pracy nowoczesnego bibliotekarza*, „Poradnik Bibliotekarza” 2016, nr 2, s. 32-34.

²⁵ Informacja o warsztatach pojawiła się w audycji Iwony Piętańk na antenie Polskiego Radia Rzeszów. Zob.: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2015-roku/art,56,postaw-znak-rownosc-tydzien-edukacji-globalnej-w->

Głównym celem Tygodnia Edukacji Globalnej było uwrażliwienie uczniów na wpływ indywidualnych, jednostkowych wyborów na cały system naszej planety.

EkoBiblioteka

W 2015 roku biblioteka jako jedna z 50 w kraju przystąpiła do ogólnopolskiego projektu *EkoPaka – zamykamy obieg surowców*. Jest to kampania, której celem było uświadomienie dzieciom, że surowce można wykorzystać wielokrotnie. EkoPaka to zbiór materiałów, na podstawie których były realizowane warsztaty dla dzieci z klas 1-3 szkoły podstawowej. W skład EkoPaki wchodzi: zabawki, gry edukacyjne, książki, materiały plastyczne, kolorowanki, scenariusze zajęć oraz ulotki informacyjne.

Na podstawie materiałów odbyły się zajęcia poświęcone kolejnym surowcom, takim jak: drewno, papier, tworzywa sztuczne, aluminium i inne metale. Pomysłodawcą kampanii ekologiczno-edukacyjnej był INTERSEROH Organizacja Odzysku Opakowań S.A.²⁶. W ramach projektu odbiorcy poznali tematykę związaną z przetwarzaniem surowców w formie zabaw, gier, zadań plastycznych i technicznych²⁷.

E-Biblioteka

Oddział dla Dzieci i Młodzieży stara się również wykorzystywać w pracy edukacyjnej nowe technologie. W latach 2012-2013 w bibliotece działał darmowy kurs e-learningowy języka angielskiego „FunEnglish”, z którego mogły

---

oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html [dostęp 04.09.2018].

²⁶ Projekt „EkoPaka” jest również wspierany przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz Fundację Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego. Informacje o projekcie są dostępne na stronie internetowej: <http://ekopaka.org/o-projekcie/> [dostęp: 20.08.2018].

²⁷ Sprawozdania z projektu: B. Jabłońska, „*EkoPaka – zamykamy obieg surowców – papier- warsztaty ekologiczne*”, <http://www.wimbp.rzeszow.pl/aktualnosci/art,2435,ekopaka-zamykamy-obieg-surowcow-papier-warsztaty-ekologiczne-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html> [dostęp 10.12.2018]; M. Janisz, *Odkrywamy plastikowe tajemnice, czyli druga „EkoPaka”* <http://www.wimbp.rzeszow.pl/aktualnosci/art,2194,odkrywamy-plastikowe-tajemnice-czyli-druga-ekopaka-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html> [dostęp 10.12.2018]; B. Romek, *EkoPaka – zamykamy obieg surowców – aluminium – warsztaty ekologiczne w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży* <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2017-roku/art,16,ekopaka-zamykamy-obieg-surowcow-aluminium-warsztaty-ekologiczne-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy.html> [dostęp 10.12.2018].

samodzielnie korzystać dzieci w wieku 6-12 lat. Projekt firmy Funmedia – *FunEnglish w bibliotece* – zakładał, że młodzi czytelnicy będą przyswajając obcy język poprzez zabawę (w formie krótkich, nieskomplikowanych gier komputerowych, piosenek, filmów, fotolekcji)²⁸. Platforma wykorzystuje metodę *Immersion* tzw. zanurzenie), polegającą na bardzo intensywnym budowaniu kompetencji językowych poprzez tworzenie sytuacji komunikacyjnych. Dziecko uczy się myśleć i komunikować w języku angielskim w sposób naturalny, poprzez rozrywkę.

Od 2013 roku Oddział aktywnie uczestniczy w ogólnoeuropejskiej kampanii Tydzień z Internetem (*Get Online Week*), której celem jest podnoszenie świadomości użytkowników sieci internetowej, propagowanie narzędzi, jakie dają nowe technologie, a także wskazywanie realnych zagrożeń w cyberprzestrzeni²⁹. W 2013 roku odbyły się warsztaty *W 80 minut dookoła świata*, podczas których uczestnicy odbyli wirtualną podróż po kontynentach dzięki narzędziom Mapy Google³⁰. Kolejna edycja kampanii, w 2014 roku, podejmowała tematy kompetencji cyfrowych niezbędnych w różnych sektorach gospodarki. Zajęcia *Co ze mnie wyrośnie* były skierowane do dzieci, które chciały poznać rodzaje zawodów oraz predyspozycje jakie trzeba posiadać, aby pracować w konkretnej profesji³¹. Wybór ścieżki zawodowej, planowanie przyszłego zawodu jest dużym wyzwaniem dla młodzieży, więc w 2015 roku biblioteka zaproponowała młodym ludziom warsztaty *Zawodowe selfie*, w trakcie których uczestnicy poznali kompetencje informatyczne i nieinformatyczne³². Rok później kampania dotyczyła świadomości konsumenta w Internecie. Warsztaty *Bezpieczny e-konsument*

²⁸ O projekcie można przeczytać na stronie internetowej: <https://funenglish.pl>.

²⁹ W Polsce od 2011 roku kampanię koordynuje Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informatycznego. Strona kampanii: <http://tydzienzinternetem.pl/#tydzien>.

³⁰ Relacja z warsztatów pojawiła się w paśmie informacyjnym TVP Rzeszów (program *Aktualności*). Zob.: B. Jabłońska, „*W 80 minut dookoła świata*” – wirtualna podróż po wielu kontynentach, zorganizowana w ramach międzynarodowej kampanii Tydzień z Internetem 2013 pod hasłem „*Teraz już wiemy, że...*” [dostęp: 04.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2013-roku/art,24,w-80-minut-dookola-swiate-tydzien-z-internetem-2013-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy.html>.

³¹ Relacja z warsztatów: B. Jabłońska, *Co ze mnie wyrośnie? Zajęcia w ramach międzynarodowej kampanii „Tydzień z Internetem 2014”* [dostęp: 05.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2014-roku/art,15,co-ze-mnie-wyrosnie-tydzien-z-internetem-2014-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>.

³² Relacja z warsztatów: M. Janisz, *Tydzień z Internetem – Zawodowe selfie* [dostęp: 05.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/filie-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2015-roku/art,16,tydzien-z-internetem-zawodowe-selfie-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>.

miały na celu przybliżenie praw e-konsumenta, zasad bezpiecznego kupowania oraz bankowości elektronicznej³³. W 2017 roku uczestnicy zajęć *E-pasjonaci. Inspiruj się i dziel swoimi pasjami* poznali narzędzia związane z blogowaniem, była to również okazja do rozmowy z blogerem, osobą prowadzącą blog z recenzjami książek³⁴.

Podsumowanie

Działalność Oddziału dla Dzieci i Młodzieży to wielowymiarowa oferta edukacyjno-kulturalna, zintegrowana z nowoczesnymi modelami kształcenia. Niniejszy artykuł nie wyczerpuje wszystkich aspektów i pól aktywności funkcjonowania biblioteki o profilu dziecięco-młodzieżowym. Warto wspomnieć, że w samym 2018 roku Oddział realizował projekt Instytutu Książki *Mała książka – wielki człowiek*³⁵; przyłączył się do ogólnopolskiej akcji obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości – *Mirabelka – kietkująca historia w 100licy*, został laureatem ogólnopolskiego konkursu na akcję promującą czytelnictwo w ramach 25. Ogólnopolskiej Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego „KANON dziś”³⁶. Działalność biblioteki została również doceniona w ogólnopolskim konkursie *Czytam sobie w bibliotece. Moje miejsce – moja wolność!*, zorganizowanym przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i Wydawnictwo Egmont z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości³⁷. Ponadto w bibliotece odbyła się akcja promująca czytelnictwo *Ostry*

³³ Szczegółowa relacja z warsztatów: M. Janisz, *Tydzień z Internetem 2016 – „Bezpieczny e-konsument”* [dostęp: 05.09.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/file-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2016-roku/art,9,tydzien-z-internetem-2016-bezpieczny-e-konsument-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>.

³⁴ Pełna relacja z warsztatów: M. Dul-Kuźniar, „*E-pasjonaci. Inspiruj się i dziel swoimi pasjami*” – „*Tydzień z Internetem*” w *Oddziale dla Dzieci i Młodzieży*, [dostęp: 06.12.2018]. Dostępny w Internecie: <http://www.wimbp.rzeszow.pl/file-i-oddzialy-/oddzial-dla-dzieci-i-mlodziezy/wydarzenia-w-2017-roku/art,17,e-pasjonaci-inspiruj-sie-i-dziel-swoimi-pasjami-tydzien-z-internetem-w-oddziale-dla-dzieci-i-mlodziezy-relacja.html>

³⁵ *Mała książka – wielki człowiek* to pilotażowy projekt Instytutu Książki skierowany do trzylatków i rodziców, promujący czytelnictwo. W akcji bierze udział ponad 3 tysiące bibliotek. Zob.: Dostępny w Internecie: <http://wielki-czlowiek.pl/trzylatki/> [dostęp: 10.12.2018].

³⁶ Informacja o konkursie: <http://mbp-oswiecim.pl/kanon-dzis-wyniki-konkursu/> [dostęp: 05.12.2018].

³⁷ Biblioteka Oddziału dla Dzieci i Młodzieży jako jedna z 37 bibliotek w Polsce została nagrodzona za przeprowadzenie zajęć inspirowanych jedną z czterech książek z serii *Czytam sobie z kotylionem*. Relacja z wydarzenia jest dostępna na stronie: <https://labib.pl/artykuly/pokaz/534/> [dostęp: 07.01.2019].

Dyżur Literacki, zorganizowana przez Fundację Czas Dzieci³⁸. Bibliotekarki również aktywnie uczestniczą w akcjach pomagania zwierzętom ze schroniska.

Pragnę nadmienić, że wszystkie warsztaty, akcje i spotkania autorskie odbywają się w bibliotece bezpłatnie, a oferta tematyczna ciągle jest poszerzana, aktualizowana i dostosowywana do współczesnych wyzwań edukacji. Biblioteka jest otwarta na nowe formy współpracy ze szkołami, nauczycielami, pedagogami i regionalnymi pasjonatami, wspierając metodologicznie osoby zaangażowane w proces edukacji.

dr Marcelina Janisz *jest doktorem nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwa, od 2012 roku pracuje jako bibliotekarka w Oddziale dla Dzieci i Młodzieży Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie. Absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zainteresowania badawcze to literatura emigracyjna, polska poezja współczesna oraz literatura dla dzieci i młodzieży.*

---

³⁸ Akcja czytelnicza była tematem audycji programu Ślady Pegaza w Polskim Radiu Rzeszów, *Inspirować, nie zmuszać – czyli o czytelnictwie dzieci i młodzieży*, <https://www.radio.rzeszow.pl/audycje/15784/inspirowac-nie-zmuszac-czyli-o-czytelnictwie-dzieci-i-mlodziezy> [dostęp: 09.12.2018].